

„Nem mindennapi digitalizálás” – rendezvény a Budapesti Műszaki Egyetemen

HOLL ANDRÁS

informatikai főigazgató-helyettes, MTA Könyvtár és Információs Központ

holl.andras@konyvtar.mta.hu

Fontos-e a digitalizálás a szakkönyvtárak, az orvosi könyvtárak számára? Fontosak-e még egyáltalán a szakkönyvtárak? Hogyan tudják a memóriaintézmények megtartani relevanciájukat az egyre gyorsabban haladó, egyre kevésbé hátratekintő világban? Az orvosok, állatorvosok egyre inkább az online adatbázisokat használják, könyvekből a legújabb, drága kiadásokat veszik kezükbe. A szakkönyvtárak olvasóforgalma csökken a fizikai terekben, az általuk előfizetett folyóiratcsomagok használatáról jó esetben statisztikákból értesülnek. Vajon érdemes a polcokon, raktárakban lévő köteteket digitalizálni?

Fordítsuk meg a kérdésfeltevést: mennyi értelme lehet a digitálisan nem elérhető tartalmakat őrizni? Nincs más választásunk, a szakmailag-történetileg fontos köteteket digitalizálnunk kell, és a digitalizált dokumentumokat pedig – a jogi és technikai lehetőségek figyelembevételével – elérhetővé kell tegyük olvasóink számára. A tudomány területén szerencsésebb

a jogi helyzet, mint a könyvtárügyben általában: a kiadott folyóiratok, könyvek gyakorta nem piacképesek, vagy csak csekély nyereséget hoznak, a kiadó intézmény, a szerzők érdeke pedig a minél nagyobb nyilvánosság. Tágabb tere lehet a nyílt hozzáférésnek. (MAHATMA GANDHI könyvének, az *Indian Home Rule*-nak a címlapján ez olvasható: „No Rights Reserved”. A tudományos műveknél, ehhez hasonlóan, gyakran erősebb érdek az információ minél szélesebb körben való terjesztése az eladásból várható csekély hasznónál.)

Nem csupán az elérhetőség megkönnyítése miatt van szükség a digitalizációra. A teljes szövegű kereshetőség megteremtése, majd a géppel olvasható szövegek nyelvtechnológiai eszközökkel (mesterséges intelligenciával) való feldolgozhatósága is követelmény lett mára. A digitalizálás által teremtett további lehetőségekről is kerül még szó a továbbiakban.

(fotó: GTÁ)

PROGRAM

10:00-12:00: ELŐADÁSOK

Digitalizálási tapasztalatok és eredmények a BME OMIKK-ban: muzeális dokumentumok, hangkazetták, mikrofilme lapok
Marton József, BME OMIKK, főigazgató

Digitalizálás fejlődése, kihívásai, új fejlesztések (angol nyelvű)
Frank J. EPPLE, Zeutschel GmbH, regional sales manager

"A generatív szkennelés" azaz Deeper learning
Louscha László, Pedro Kft., műszaki vezető

Az OSZK nagyteljesítményű digitalizálási tevékenységének és eredményeinek bemutatása
Kukár Barnabás Manó, Országos Széchényi Könyvtár, osztályvezető

12:00-13:00: EBÉD

13:00-15:00: MŰHELYLÁTOGATÁS

2024 | 10:00
09.18 | 15:00
szerda

Helyszín: BME OMIKK közösségi terem (K. mf. 51.)
megközelítés a Sóhajok hídján keresztül

REGISZTRÁLOK

Szakmai támogató:
PEDRO Kft.
Digitális és Analóg Archiválástechnika

Nem mindennapi DIGITALIZÁLÁS

mikrofilm, mikrofilme, régi könyvek
és hangzóanyagok, valamint
nagyteljesítményű digitalizálás

Várhatóan az NKA támogatásával

Digitalizálnunk kell, de hogyan? Erre a kérdésre kaphattunk választ 2024. szeptember 18-án a BME OMIKK-ban megrendezett „Nem mindennapi digitalizálás” workshopon. Az MKE Műszaki Könyvtáros Szekció, az Egyetemi Könyvtárigazgatók Kollégiuma és a BME-OMIKK által szervezett, a PEDRO Kft. szakmai támogatásával létrejött rendezvényen délelőtt előadásokat hallgathattak a résztvevők, délután pedig a házigazdák digitalizáló műhelyét, továbbá a Pedro Kft. által a bemutatóra biztosított berendezéseket mutatták be.

Elsőként az előadások között a házigazda BME-OMIKK digitalizációs tevékenységéről számolt be MARTON JÓZSEF főigazgató. A digitalizálás céljainak, motivációinak felsorolásából a könyvtárak megtalálhatják a számukra fontos elemeket:

Könyvtárként: kulturális és tudományos örökség hosszú távú megőrzése; állományvédelem; online cédulakatalógus biztosítása.

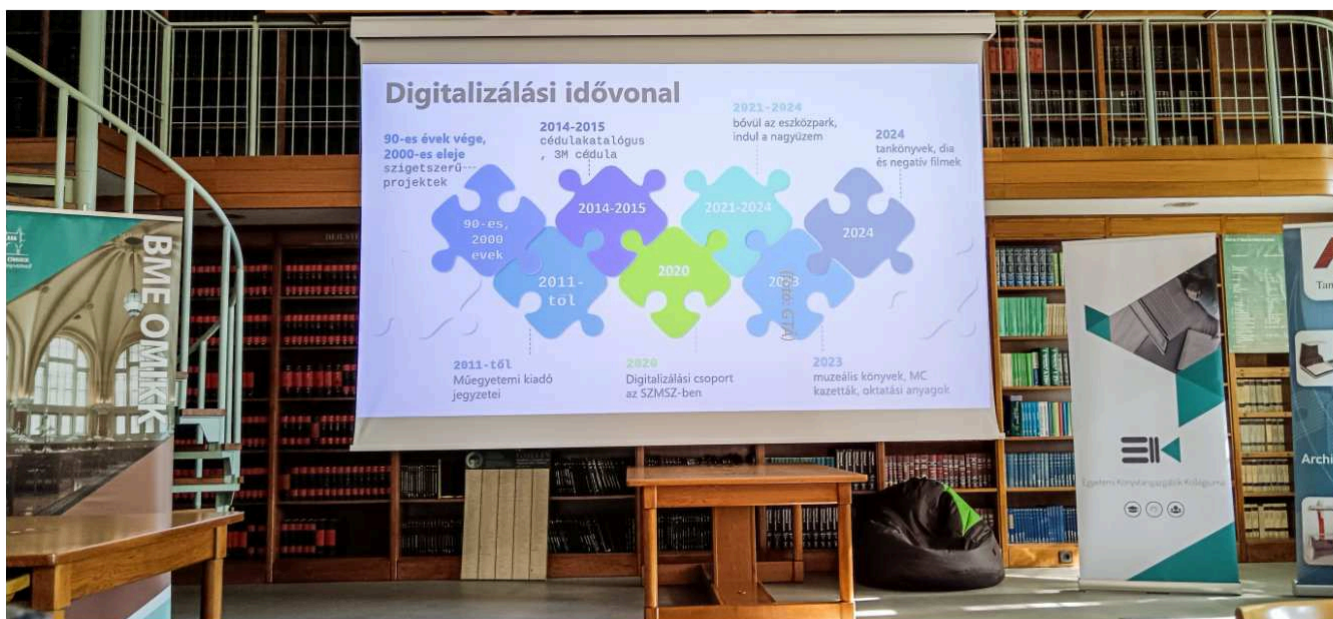
Lévéltárként: egyetemtörténeti dokumentumok megőrzése és e-használata; tanulmányi adatokról hatékony adatközlés.

Egyetemi gyűjteményként: oktatás támogatása; kutatás támogatása.

Országos műszaki gyűjteményként: katalógusok, kutatási jelentések elérhetővé tétele.

Bár a 90-es évek végén, a 2000-es évek elején is történt már a műegyetemi könyvtárban alkalmi szerű digitalizálás, 2020-ban került a szervezeti struktúrába a digitalizálási csoport, a digitalizáló műhely eszközparkja pedig az utóbbi négy évben teljesedett ki – ettől az időszaktól kezdve számolhatunk be üzemszerű digitalizálásról. A digitalizált dokumentumok olvasóközönség számára fogyasztható részét a BME repozitóriumában – a Műegyetemi Digitális Archivumban – olvashatjuk majd (<https://repositorium.omikk.bme.hu/home>).

Technikai aspektusból tárgyalta a digitalizálást a következő két előadás: FRANK EPPLE (Zeutschel) és LOUSCHA LÁSZLÓ (Pedro Kft.) előadásában a digitalizálás műszaki és fizikai alapjait ismertette. Ki-kivel tanulhat a saját kárán, és próbálkozhat egyszerű eszközökkel digitalizálni – akár a mobiltelefonnal, másológéppel, olcsó szkennelvel – de mekkora a különbség! A könyvtári digitalizálás kötelező eleme az optikai karakterfelismerés, ennek a hibaszázaléka pedig függ a papír síkba fektetésétől, az optika torzításától (illetve a lehetőleg eleve csekély torzítás szoftveres korrekciójától), a megvilágítástól... Ha nem akarunk évtizedenként újra digitalizálni (lássuk be, tömeges digitalizálás esetén az újradigitalizálás esélye kevés), eleve jól kell megcsinálni. A rendelkezésre álló (drága) technikával már lehetséges olyan minőséget elérni, hogy újradigitalizálásra csak kivételes esetben legyen szükség.

LOUSCHA LÁSZLÓ előadásában felvillantotta a mesterséges intelligencia (MI) lehetséges szerepét a digitalizálásban. Az előadás legizgalmasabb diái az időhiány miatt csak éppen felvillanhattak a vetítővászonon, a szerencsések az ebéd utáni bemutatón hallhattak további részleteket. Nem csupán a digitalizált kép és a karakterfelismert szöveg minőségének javításában lehet az MI-nak szerepe, de a digitalizált objektum leírásában, könyvtári feldolgozásában is. (Az MI digitalizálási folyamaton kívüli, utólagos alkalmazásával foglalkozik jelenleg az Akadémiai Könyvtár és a Nyelvtudományi Kutatóközpont, és a Digitális Örökség Nemzeti Laboratórium is.)

Az utolsó előadásban a legnagyobb hazai digitalizáló műhely, az OSZK Gyűjteménymegőrzési Főosztály szervezetét, berendezéseit, munkaszervezését és munkafolyamatait ismertette KUKÁR MANÓ. Nincs még egy olyan hazai könyvtár, amelyik ilyen léptékben digitalizálhatna, az előadás mégis releváns a szakkönyvtárak számára, mivel az OSZK saját anyagának feldolgozásán túl kompetencia- és oktatási központként is működik. Az itt elkészült digitális tartalmak egy része a közönség számára is látható és hallható (!) már: mint a térképek a Földabrosz-ban (<https://foldabrosz.oszk.hu/>), a barokk kották pedig a Haydneum – Magyar Régizenei Központ koncertjein.

A délutáni szekcióban a Zeuschel OM MiniFiche mikrofiche szkennel, a digitalizáló eszközök árskálájának két végén elhelyezkedő OS Q1 (A1+) és OS C

Advanced (A2+) planetáris asztali könyvszkennerek, az OS A (A2+) fotografikus asztali digitalizáló kerültek bemutatásra, a BME magnókazetta digitalizáló berendezésével együtt. Nem csupán működés közben tekinthettük meg a gépeket, de lehetőség volt a digitalizálást végző könyvtárosokkal, a Zeuschel és a Pedro munkatársaival beszélgetni is.

A könyvtárak digitalizálási szükségleteinek megoldására különféle eszközök használata szükséges. Ahol lehet, érdemes az eredeti dokumentumot digitalizálni, ugyanakkor a másolatok (mikrofilm, mikrofiche) szkennelésére is szükség lehet. A sor végére maradhatnak az szakkönyvtárak számára „egzotikus” információhordozók: hanghordozók, videokazetták, tárgyak. A könyvtár digitalizálási programjának megtervezésekor eldöntendő, hogy eszköz vásárlása a megoldás, vagy megfelelő eszközökkel és gyakorlattal rendelkező külső partner segítségét kell igénybe venni?

Az elmúlt évtizedben sok szó esett a közgyűjteményi digitalizálásról, de tényleges, az olvasóközönség számára is látható eredmény csak néhány intézményben keletkezett. Nem elegendő a digitalizálás, az anyagok megfelelő bemutatása, közzététele is szükséges. A rendezvény hozzájárult a professzionális digitalizáció népszerűsítéséhez, a szükséges háttérismertetek megszerzéséhez, érdemes lenne hasonló rendezvényt szervezni a digitális szolgáltató rendszerekről is! ■